Karı Kocanın Birbirleri Üzerine Olan Hakları

Bizleri yoktan var eden bilmediklerimizi bildiren Rabbimiz'e hamd eder, ilim ve hikmetin menba?? olan ve hakk?nda **'Andolsun ki, sizin için Resûlullah'da bir güzel nûmune-i imtisal vard?r'**

[1], diye buyrulan Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem'e, ve Allah'?n kelam?n? yüceltmek için bütün gayretlerini harcayan, Âl ve Ashab?na selam ederiz.

Malum oldu?u üzere erdemli bir toplumu elde etmek erdemli bireyleri elde etmekten geçer. Zira düzgün olmayan fertlerden düzgün toplum elde etmek, elbette muhal dairesindedir. Erdemli bireyler ise sa?lam temellere oturtturulmu?, ?slami ölçüler ?????nda kurulan aileler vas?tas?yla olu?ur. Çünkü ahlak bak?m?ndan sa?l?kl? nesilleri elde etmek ancak bu nesillerin bir evlilik içinde meydana gelmesi ve anne baban?n mü?terek ilgi ve sorumlulu?u alt?nda büyütülmesiyle mümkün olmaktad?r. Ayr?ca toplumsal ahlak?n muhafaza edilmesinin, kad?n-erkek ili?kilerinin ?slami ölçülerde bir evlilik zeminine dayanmas?n?n büyük önemi oldu?u da bilinmektedir. Bundan dolay? bu ayki kö?emizde evlilik müessesesini olu?turan taraflar?n yani kar? kocan?n birbirlerine kar?? olan haklar?n?, ?slam hukuku aç?s?ndan gücümüz nispetince inceleyece?iz. ?üphesiz muvaffakiyet Mevla'dand?r.

Kar? kocadan her birerleri için, birbirlerinden ?slami ölçüde menfaatle?me hakk? veren, birlikte ya?amaya ve kar??l?kl? hak ve ödevler yükleyen sözle?meye; evlenme(nikah) akdi denir.[2]

Evlilikte e?lerin birbirlerine kar??l?kl? sevgi, sayg? ve sadakat borcu oldu?u gibi birbirlerine kar?? bu akitten kaynaklanan bir tak?m haklar da vard?r. Ara?t?rmam?z?, kad?n?n kocas? üzerine haklar?, kocan?n kar?s? üzerine haklar? ve bunlar?n birbirleri üzerine mü?terek olan haklar? olarak üç ba?l?kta ele alaca??z. Ancak bu yaz?m?zda bu ba?l?klar?n birincisi olan kad?n?n kocas? üzerine olan haklar?n? ele alaca??z. Di?er iki ba?l??? ise daha sonra yazmaya gayret edece?iz.

Dinimiz evlenmeyi te?vik etmi?, evlenmenin kolayla?t?r?lmas?, ni?an, nikâh ve dü?ün törenlerinde gösteri? ve israftan kaç?n?lmas?n? tavsiye etmi?tir. Ayet ve hadislerle de kar?-kocan?n birbirlerine kar?? hak ve sorumluluklar?n? belirtmi?tir. Taraflar?n birbirlerine kar?? birçok sorumluluklar? vard?r. Ancak kö?emizin s?n?rl? olmas?ndan dolay? bu sorumluluklar?n?n önemli ve devaml? bir ?ekilde soru olarak kar??m?za ç?kanlara de?inice?iz. Kad?n?n kocas? üzerine olan haklar?n?n ba??nda mehir gelmektedir.

Mehir:

Bir kad?n?n nikah akdiyle hak etti?i mala mehir denir. Koca üzerine mehir'in vacip olmas? hem "Kur'an" hem "sünnet" hem de "icma" ile sabit olmu?tur. [3] F?k?h kitaplar?m?zda mehre, "sadak" "s?dak" "saduka" "nihle" "fariza" tabirleri de kullan?lmaktad?r. Mehir, nikah akdinin ne ?art? nede rüknüdür, tabii olan sonuçlar?ndan biridir. Bundan dolay? nikah k?y?ld??? s?rada mehrin miktar? belirtilmese veya mehir konu edilmese hatta mehir vermemek veya mehir almamak gibi ifadeler söylense bile, bu gibi

sözlerin akde tesiri olmad??? gibi evlenen kad?n mehre yinede hak kazan?r. Yani mehrin belirlenmemi? olmas? evlenmenin geçerlili?ine halel getirmez.[4] Mehir, ?slam hukukuna göre evlenecek k?z?n ailesine de?il, do?rudan kendisine verilmekte veya borçlan?lmaktad?r. Nas?l ki kad?n kendi ?ahsi mallar?nda diledi?i gibi tasarrufa sahipse kendisine verilen mehirde de ayn? derecede tasarrufa sahiptir. Hanefi mezhebine göre mehir olarak alm?? oldu?u bu miktarla herhangi bir çeyiz haz?rlamak zorunda da de?ildir. Evlilik esnas?nda kad?na verilen mehir, kad?n?n sat?m bedeli olarak dü?ünülmesi de mümkün de?ildir. Zira ki?i hem sat?lan bir nesne hemde bu nesnenin bedelini alan kimse olamaz. Ancak bu mehri evlenen k?z?n kendisi de?il de babas? ve ya velilerinden herhangi biri **"ba?l?k paras?" "süt hakk?" "anne hakk?"** gibi tabirler le alacak olursa bir nevi k?zlar?n? bedel mukabilinde satm?? olacakt?r ki buda ?slam'a göre haramd?r.[5] Mehir evlenen kad?n?n ?ahsi hakk? oldu?undan dolay?, tasarrufa ehli olmas? durumunda diledi?i gibi tasarruf edebil demi?tik. Dolay?s?yla bu hakk?n? dilerse ald?ktan sonra dilerse almadan, kocas?na verebildi?i gibi ald?ktan sonra da anas?na, babas?na, di?er akrabalar?na veyahut da her hangi bir arkada??na verebilir. Ancak bu tasarruf hiçbir bask? alt?nda olmaks?z?n kendi hür iradesiyle olmal?d?r.

Mehir'in me?ruiyeti hakk?nda birçok hikmetler söylenmi?tir, bunlar?n en belirgin olan?, kad?na belli bir mali güç kazand?rmakt?r. Bahusus kocan?n sahip oldu?u tek tarafl? irade beyan?yla bo?ama yetkisini kötüye kullanmas? durumunda kad?n böyle bir mali imkana fazlas?yla ihtiyaç duyacakt?r. Bo?anma hakk?n?n kötü kullan?ld??? bölgelerde mehir miktar?n?n yüksek tutularak bu suistimal'in belirli ölçüde engel olunaca?? da, mehir'in kad?na ve evlilik birlili?ine kazand?rd??? bir ba?ka avantaj oldu?u da görülmektedir. Mehir hakk?nda yaz?lacak bir çok ?ey vard?r ancak malum oldu?u üzere kö?emiz s?n?rl?d?r.

Kad?n?n kocas? üzerine olan haklar?ndan bir di?eri de nafakad?r.

Nafaka:

Evlilik esnas?nda kad?n?n her türlü normal masraf? (yemesi, içmesi, giyimi ve meskeni) kocas?na aittir. Evlilikte nafakan?n koca üzerine gerekli olmas?, t?pk? mehirde oldu?u gibi "Kur'an", "sünnet" ve "icma" ile sabit olmu?tur. Ayn? zamanda akli olarak da nafaka hapis edilmenin cezas?(kar??l???) d?r. Bir kimsenin hakk?ndan dolay? al? konulan ki?inin nafakas?, kimin için al? konulduysa o ki?iye aittir. T?pk? müftü, imam, vali gibi memurlar?n nafakalar?n?n (maa?lar?n?n) beytül mal dedi?imiz devlet mal?ndan yani vatanda?lar?n mal?ndan temin edilmesi gibi, zira bu ?ah?slar kendi ?ahsi ihtiyaçlar? için de?il vatanda?lar için al?konulmu?lard?r.[6] Kad?nda, ileriki say?larda gelece?i üzere kocas?ndan dolay? d??ar? ç?kamamas? ve kendini kocas? için al? koydu?undan nafakaya müstahak oluyor. ?ayet kad?n "na?ize" olursa nafakaya müstahak olmaz. Kad?n?n "na?ize" olmas? evlilik hukukuna riayet etmemesi ve kocas?n?n iznini almadan ve ?er-i ?erifin kabul etti?i bir manada gerekçesi olmadan evini terk etmesine denir.[7] "Na?ize" olan kad?n?n "na?izeli?inden" dönmedi?i müddetçe nafaka hakk? yoktur.[8] Kad?n?n nafakaya müstahak olmas? sahih olan nikâh?n?n devam etmesi veyahut da kocan?n kar?s?n? bo?amas? durumunda kad?n?n iddetini beklemesine kadard?r. ?ddetini bekleyen kad?n "na?ize" olmad??? müddetçe nafakas?, kendisini bo?ayan eski kocas?na aittir[9]. Fasit bir nikahla evlenen kad?n nafakaya müstahak olmaz[10]. Nikah'?n nihayete ermesinden sonra ve kad?n?n iddeti'nin bitiminden sonra kad?n nafakaya müstahak de?ildir. Yani ?slam'a göre, bo?anm?? olan bir kad?n?n ölünceye kadar veya bir ba?kas?yla evleninceye kadar kendisini bo?ayan eski kocas?ndan nafaka almaya hakk? yoktur.

Hanefi mezhebine göre ?slam Hakimi taraf?ndan nafaka taktirinin önemi sadece miktar?n belirlenmesi bak?m?ndan de?il, nafaka borcunun kuvvetli bir borç olmas? bak?m?ndan dad?r. ?ayet nafaka hakim taraf?ndan taktir edilmemi?se taraflardan birinin ölümüyle, bo?anmayla veya "na?ize lik" gibi nafakay? dü?ürecek herhangi bir durum ile geriye dönük eski nafaka borcu Hanefi mezhebine göre dü?er. ?ayet evlilik esnas?nda herhangi bir ?er-i gerekçe olmaks?z?n nafakas?n? alamayan kad?n, ?slam hakimine ba? vursa ve hakimde mahkeme karar?yla nafakay? taktir etse bu mahkeme karar?ndan sonra nafaka sa?lam bir alacak konumuna girmi? olur ve ödenmemesi durumunda yukar?da ifade edilen nafakay? dü?ürecek herhangi bir durum olsa bile geriye dönük eski nafaka alacaklar?n? kad?n?n almaya hakk? olur.

Han?m?n?n nafakas?n? üslenmesinin laz?m olmas? için kocan?n zengin olmas? gerekmedi?i gibi kad?n?n fakir olmas? da gerekmez. Kad?n zenginde olsa nafakas? kocas?na aittir. Günümüzde evlenecek olan kad?n?n yeni evine belli ba?l? ?eyleri çeyiz olarak getirmesi

her ne kadar örf ve adetlerimizden de olsa, evlilik için kurulacak evin temini, dö?enip tefri? edilmesi Hanefi f?kh?na göre kocaya aittir.

Nafaka miktar?n?n tespitinde Maliki ve Hanbelî mezheplerinin ifadelerine göre kar? kocan?n mali ve sosyal konumlar? birlikte dikkate al?n?r. Sadece kad?n?n veya sadece kocan?n durumu de?erlendirilmez. Hanefi mezhebinde de fetvan?n bu yönde oldu?u "mevsua" adl? eserde nakil olunmu?tur[11]. Bu görü?e göre kar? kocan?n her ikisi zengin ise zengin nafakas?, her ikisi fakir ise fakir nafakas? ?ayet biri zengin di?eri fakir ise orta halli bir nafaka takdir edilir, bu takdir etmede de örfe bak?l?r. ?afiler ise nafakan?n takdirinde sadece kocan?n durumuna bak?yorlar. Yani koca zengin ise zengin nafakas?, fakir ise fakir nafakas?. Bu görü?e göre kad?n?n zengin olmas? veya fakir olmas?n?n, nafakan?n takdirinde herhangi bir tesiri olmuyor. Hanefi Fukahas?ndan "El-mebsut" sahibi ?mam? Sarahsinin ifadesine göre de: Hanefi mezhebinde zahir rivaye olarak ifade edilen ?mam? Muhammedin alt? esas kitab?nda da bu ?ekilde yani kocan?n haline göre nafakan?n taktiri olur diye kaydedilmi?tir[12].

Yukarda ki ifadelerden de anla??ld??? gibi Hanefi mezhebinde bu konuda ihtilaf vard?r. Ancak Hanefi kitaplar?n? mütala etti?imizde Hanefi alimlerinin tercih etti?i ve mezhepte fetva olarak kabul edikleri Maliki ve Hanbelilerin dedi?i gibi nafaka konusunda kar? kocan?n mali ve sosyal konumlar? birlikte de?erlendirilmesidir.[13]

Netice olarak ?SAM'?n (?slami Ara?t?rmalar Merkezinin) de ifade etti?i gibi kocan?n kar??lamakla yükümlü oldu?u di?er masraflar?n kapsam? ve seviyesi daha çok örfe ve kar? kocan?n sosyal konumuna göre belirlenmektedir.[14]

Kad?n?n kocas? üzerine olan haklar?n?n bir di?eri de adalettir.

Adalet:

?ayet ki?inin birden fazla han?m? varsa aralar?nda adil olmas? han?mlar?n?n haklar?ndand?r. Bu adaletin gereklili?i gerek ayet gerek hadisi ?eriflerle sabit olmu?tur. Nisa suresinin 3. ayeti kerimesinin bir k?sm?nda Mevla taala hazretleri ?u ?ekilde buyurmu?tur: **Be?endi?iniz (size helâl olan) kad?nlardan iki?er, üçer, dörder al?n. Haks?zl?k yapmaktan korkarsan?z bir tane al?n.** [15] Konumuzla alakal? olmad??? halde bilgilenme ve muar?z olanlara cevap verebilme ve bizleri ?üpheye dü?ürememeleri için çok evlilik konusunu ele?tirenlere Diyanet Vakf?n?n ç?karm?? oldu?u tefsirde verilen cevab? siz okuyucular?m?zla payla?may? uygun buldum. Yarat?l??tan gelen k?skançl?k duygusuna ra?men ayetin, erkeklere birden fazla kad?nla evlenme izni vermesi öteden beri –daha ziyade gayr-i müslimlerce- tenkit ve itiraza konu edilmi?tir. Ancak ?slam'?n bu iznini di?er talimat? ve hayat?n de?i?en ?artlar? içinde ele almak gereklidir. ?slam'a göre zina kesin olarak haramd?r; ?u halde zinaya giden yollar? kapatmak gerekir. Erke?in güçlü ve yeterli, kad?n? ise zay?f ve isteksiz olmas? veya do?urgan olmamas? halinde, sava? vb. sebeplerle erkeklerin azalmas? ve kad?nlar?n ço?almas? gibi durumlarda, erke?in birden fazla kad?nla evlenmesi zaruri olabilir. Böyle durumlarda erke?in birden fazla kad?nla evlenmesi bir emir de?il, bir izindir; ikinci ve üçüncü… e? olacak han?m da buna mecbur de?ildir. Ayr?ca bu izin kay?ts?z ?arts?z olmay?p adalet ?art?na ba?lanm??, buna riayet edemeyece?inden korkanlara bir kad?nla yetinmeleri emredilmi?tir. Bütün bu kay?tlar ve ?artlar bir arada dü?ünüldü?ü zaman ?slam'?n bu izninin, zaman içinde de?i?en ?artlara ayak uydurma bak?m?ndan en müsait yol oldu?u aç?kça anla??lacakt?r.[16]

Han?mlar?n?n aras?nda kocaya vacip olan; adalet nafaka, geceleme ve sohbet gibi malik oldu?u yerlerdedir.[17] Kalbin meyli(sevgi) gibi malik olamad??? yerlerde ise adalet "teklif ma la yutak" dedi?imiz takat olunmayan ?eyi teklif olunaca??ndan ?art de?ildir.[18] Nitekim Buhari ve Müslimin Hz. Ai?e radiyallahu anha tarikiyle rivayet etmi? oldu?u bir Hadisi ?erifte: Efendimiz sallallahü aleyhive sellem han?mlar? aras?nda taksim konusunda adil oldu?u ve ?öyle buyurdu?u rivayet olunur: **Ey Allah?m malik oldu?um taksim budur malik olmad???m la beni sorumlu tutma**.

Çok evlilik konusunu fiili olarak ya?ayan ki?ilerin bu konudaki adaletin en ince ayr?nt?lar?na var?ncaya kadar ilim sahibi hoca efendilerle görü?üp isti?are etmelerini tavsiye ediyoruz ve pratikte pek kar??m?za ç?kmad???ndan bu adalet konusunu daha fazla uzatmadan kad?n?n kocas? üzerine olan haklar?ndan, babas?n? ve di?er mahremlerini ziyaret

hakk?ndan bahis edece?iz.

Babas?n? ve di?er mahremlerini kocas?n?n izni olmadan ziyaret etmesi veya onlar?n ziyarete gelmesi:

Nasip olursa kocan?n han?m? üzerine olan haklar?n? yazarken kad?n?n kocas?n?n izni olmadan evden ç?kamad??? gibi kocas?n?n izni olmadan da eve birilerini alamayaca??n? inceleyece?iz. Ancak akrabal?k ba?lar?n?n kesilmemesi için koca izin vermese bile kad?n babas?n?n veya di?er mahremlerinin ziyaretine gidebilir. Lakin onlar?n yan?nda gecelemesi kocas?n?n izni olmadan caiz de?ildir. Hanefi fukahas? kaç günde bir, babas?n?n veya mahremlerinin ziyaretine gide bilece?i hususunda ihtilaf etmi?lerdir. Baz?lar? babas? için haftada bir derken di?er mahremleri için senede bir demi?lerdir. Baz?lar? da ayda bir olarak ifade etmi?lerdir. Ancak kabul olunan görü?ün birinci görü? oldu?unu kitaplar?m?zda görürüz.[19] Hocalar?m?zdan baz?lar? da bunun örfle alakal? oldu?undan bahis etmi?lerdir.

Kocas? izin vermese bile kad?n?n mahremleri kad?n?n evine yukar?daki ihtilaf do?rultusunda belli zamanlarda gelebilirler. Ancak ?mam? Ebi Yusuftan gelen bir rivayete göre kad?n?n mahremlerinin kad?n?n yan?na gelmelerinde me?akkat yoksa kad?n?n kocas?n?n izni olmadan onlar?n yan?na gitmesi caiz de?ildir.[20] Bu meselelerin de?erlendirilmesinde anne baban?n veya di?er mahremlerin seferi mesafede olup, olmalar?n? da göz ard? etmemek gerekir. Zira kad?n kocas?n?n izni olmadan da belli zamanlarda bunlar?n yan?na gide bilmesi bunlar?n seferi mesafede olmamalar?na ve yolda da emniyetin olmas?na ba?l?d?r. ?ayet anne baba veya di?er mahremler seferi mesafede olurlarsa kad?n kocas? olmadan veya mahremsiz onlar?n ziyaretine gitmesi caiz de?ildir.

Kad?n?n kendi mal?n?n tasarrufuna malik olmas? da kad?n?n haklar?ndand?r.

Kad?n?n kendi mal?ndaki hür tasarrufu:

?slamiyet insanl??a özel mülk edinme hakk? vermi?tir. Ve bu mülk edinilen mallar ki?inin ?ahsi iradesi olmadan bir ba?kas?n?n mülkiyetine girmez.[21] Dolay?s?yla evlilik ki?ilerin ?ahsi mallar?nda ortak olmal?l??? gerektirmez. Evli olan erkek han?m?n?n mal?na malik olamad??? gibi kad?nda kocas?n?n mal?na malik de?ildir. Bahusus kocas?n?n evlilik esnas?nda elde etti?i mallara, bo?anma sebebiyle kad?n, ?slam hukukuna göre hak sahibi de?ildir. Ayn? bu derecede koca han?m?n?n mal?ndan han?m?n?n izni olmadan velev ki evin ihtiyac? için dahi kullanmaya ve tasarruf etmeye hakk? yoktur. Zira ev için gerekli olan masraflar yukar?da da ifade edildi?i gibi kocaya aittir.

Nasip olursa önümüzdeki ayda da kocan?n han?m? üzerine olan haklar?n? ve aralar?ndaki mü?terek haklar? beyan etmeye gayret edece?iz. Selam ve Muhabbetlerimle.

Fatih KALENDER

---

[1] Ahzap 21
[2] El-ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:12
[3] El-mevsua'tül-f?khiyye'tül-müyessire c:2 s:484
[4] Tebyin'ül-hakaik "bab'ül-mehr"
[5] El-inaye ?erh'ül-hidaye "bab'ül-bey'ül-fasit"
[6] Mecma'ul-enhur (Bab'ül-nafaka)
[7] ?bni Abidin (Mesail'i?-?etta)
[8] Ed-dürr'ül-muhtar cüz:3
[9] El-ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:350
[10] El-ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:182
[11] El-mevsua'tül-f?khiyye'tül-küveyti madde: "id-am"
[12] El-Mebsut (Bab'ul-nafaka)
[13] ?bni Abidin (Bab'ul-nafaka) – El-ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:193
[14] ?lmihal ?SAM c:2 s:220
[15] Nisa: 3
[16] Bak diyanet Vakf? Kur-an mali
[17] El-lubap fi-?erh'il-kitap c:3 s:30
[18] El-ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:223
[19] El -ahval'ü?-?ahsiyyetü (Muhammed Muhyiddin Abdül Hamit) s:117
[20] Bak ayn? eserin dip notu

[21] Verasette ölüm oldu?undan dolay?s?yla irade kalmad???ndan bu ibareye nakiz olarak getirilemez.